

Урядова стабільність – це здатність уряду залишатись при виконанні службових обов'язків; це стійкий стан функціонування урядового кабінету, що характеризується його здатністю до тривалого існування, збереження визначаючих внутрішніх і зовнішніх параметрів.

Дослідження урядової стабільності змушує нас запропонувати її фактичне вираження у формі конкретних одиниць замірів. Це робиться для того, щоби підвести абстрактне, теоретично-методологічне поняття урядової стабільності під часові рамки, тим самим наповнивши його конкретними показниками. Крім того, це дозволяє вважати урядову стабільність не лише ідеальною теоретичною моделлю, але й прикладним та перспективним важелем аналізу політичних систем різних країн світу.

З цього приводу Т. Ланкастер зауважує, що уряди забезпечують кількісні дані, які вважаються безпосередньо порівнювальними щодо конкретних національних параметрів й особливостей. [13] Серед категорій, які допомагають пояснити особливості та відмінності в процесах ухвалення рішень кабінетів міністрів, а також пролити світло на поняття урядової стабільності», *урядова тривалість*, на нашу думку, є домінантою спеціальної важливості.

Політологічне визначення урядової тривалості започатковане тим фактом, що чимало кабінетів міністрів у багатопартійних демократичних державах не відбувають свій повний потенційний юридичний термін службових обов'язків. Тому ми вважаємо тривалість кабінету, поряд з його партійним складом та розподілом посад, однією з головних особливостей урядів. [5] Кожен кабінет міністрів сам по собі представляє теоретичний інтерес, але ще більше зацікавленості виникає на основі постановки питання про управління ним. Крім того, на думку Б. Грофмана та П. Роозендаала, кожний кабінет важливий як модель розвитку та випробування підстав нових політологічних методологій. [7] К. Зорн наголошує, що протягом багатьох десятиліть уряди вважались ареною очищення й перевірки теоретичних політико-правових моделей: стохастична природа процесів, дотичних до тривалості уряду, характеризується механізмами вживання могутніх статистичних інструментів аналізу, відомих як моделювання історії подій. [25]

Внаслідок цього, ми пропонуємо використовувати та доповнювати огляд поняття «тривалості кабінетів міністрів», здійснений свого часу Лоуренсом К. Доддом у його праці «Дослідження тривалості кабінетів: вступ і коментарі». Крім того, ми апелюємо до ідей П. Варвіка, які ми зустріли у його «Урядовому виживанні в парламентській демократичній державі», де він в ході розробки моделі урядового виживання забезпечує суттєвий огляд теоретико-методологічної літератури та застосовує різні емпіричні дані.

Разом з тим, Дж. Сарторі концентрується на аспекті часу урядової стабільності, коли стверджує, що навіть неефективний уряд може бути тривалим і що «проста тривалість» не завжди символізує

---

¹ Представлено як тези звітної наукової конференції філософського факультету Львівського національного університету імені Івана Франка, Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка, 2009.

стійку демократію. [21] Вірним є те, що тривалість кабінету міністрів не рівна його повній якості. Проте тривалість – одна з попередніх умов ефективності. А. Лейпхарт зауважує, що «недовгоіснуючі кабінети розцінюються як неефективні директивні органи», тому що вони випробовують недолік у часі для того, щоби розвинути і здійснити послідовні політичні програми. [16] У більш нормативному сенсі це означає, що недовготривалі кабінети відображають урядову нездатність ефективно відповідати на прагнення та звернення, адресовані їм виборцями демократичних держав. Особливо в контексті молодих транзитних країн, у яких перехід до демократії охоплює фактично всі області урядової політики, але одночасно і випробовує недолік розвинутого громадянського суспільства. Л. Холмс зауважує, що для того, аби підтримати цей процес, сильний уряд повинен бути здатним проводити важливу та цілеспрямовану політику. [9]

Ф. Мюеллер-Роммель наголошує, що коли кабінети міністрів довготривалі, тоді теоретично потрібно спостерігати кращий контроль за законодавчими призначеннями та більш ефективний вплив на врегулювання порядку денного, запропонованого парламентом. [19] Це вірно й при умові, що ті самі міністри або прем'єр-міністри вважаються новопризначеними в уряді. Крім того, А. Фрогнієр теоретично й емпірично довів, що довготривалі кабінети не лише ефективніші, але й менш конфліктні, адже вони орієнтуються на процеси ухвалення рішень. [6]

Оскільки ми цікавимося не лише зведеними даними урядової тривалості в різних країнах, але й процесом та механізмом її пояснення, тому потрібно досліджувати дане поняття на основі дотичності до парламентської влади, яка має вплив на тривалість уряду. А. Лейпхарт зауважує, що така вимога має суттєве значення для структури політологічної теорії, в середовищі якої викристалізуються декілька нарізних проблем. Перша проблема – необхідність врахування партій підтримки як членів кабінетів міністрів, відображена в цілях визначення завершення урядів. Друга проблема – необхідність зміни членів кабінетів міністрів для їх завершення. [17]

Внаслідок цього виникає питання: який кабінет слід вважати завершеним. У більшості випадків мова йде про завершення на підставі розподілу міністерських портфелів або про відтворення того самого кабінету після здійснення торгівлі портфелями. Тому виникає третя проблема – ступені, за якими ми розрізняємо типи кабінетів: наприклад, сформовані після виборів і тимчасові уряди; кабінети сформовані із-за смертельних випадків серед прем'єр-міністрів; кабінети, розпущенні із-за дострокових виборів, тощо.

Проте різні дослідники не завжди погоджуються відносно того, як найкраще відповідати на це запитання. Тому з нашої точки зору потреби методологічної тонкості ігноруються, коли ми порівнюємо результати урядової тривалості, про які повідомляють різні автори. Багато західних компаративістів розцінюють урядовий кабінет закінченим лише у випадку, коли повинні бути проведені нові парламентські вибори або коли необхідне формування нового кабінету. Тому немає значення чи формування кабінету призводить до відновлення його попереднього складу. Важливо те, що переговори передують відтворенню нового уряду. Крім того, більшість авторів відрізняє тимчасові і позачасові уряди за допомогою фіктивної змінної.

Загалом визначення пунктів часу, коли кабінет міністрів приходить до влади і коли закінчується період виконання його обов'язків, – це чи не найвагомніше посилення щодо дослідження урядової тривалості. Тому для того, щоб інтерпретувати урядову стабільність у категоріях порівняльної політології, необхідно запропонувати цілісне та залежне від часу визначення кабінету міністрів, а також відрізків часу, в яких він приходить до влади та закінчує свої повноваження. Хоча ми переконані, що певний проміжок часу – попередня умова оцінки уряду, проте демократичні правила мають на увазі, що влада не повинна бути сконцентрована в руках однієї групи чи людини, а це передбачає реалістичну можливість переходу влади до опозиції. Тому питання урядової стабільності потрібно розглядати із посиленням на здійснимий баланс між потребою в стабільності і бажанням чергування при владі.

Уряд або «народження уряду» – це будь-який кабінет міністрів, сформований після виборів або після відставки кабінету міністрів у країнах, де він формується позапарламентським способом. У свою чергу, уряд завжди закінчується, коли проводяться нові парламентські вибори або коли припиняються повноваження на підставі рішення глави держави й інших конституційних передумов. Д. Сандерс і В. Херман у праці «Стабільність і виживання урядів у Західній Європі» наголошують, що таке визначення має три переваги: визначення кабінетів міністрів здійснюється однаковою шляхом; визначення кабінетів міністрів дотичне до волевиявлення громадян; визначення дозволяє брати до уваги парламентські параметри оточення (фракціоналізація і структура парламентської опозиції). [20]

Ми вважаємо такий підхід до визначення порогів діяльності кабінетів міністрів вагомим аспектом балансу стабільності і чергування при владі. Проте в спробі визначення та аналізу урядової стабільності наполягаємо, що його доцільно доповнювати, використовуючи схему, запропоновану А. Лейпхартом, і вираховувати всі зміни прем'єр-міністрів як такі, що повинні вважатись предметом визначення урядової стабільності, не намагаючись диференціювати причини цих змін. [16]

Такий підхід простежується і в ідеях Ж. Блонделя, запропонованих у його дослідженні «Партійні системи та урядові патерни західних демократій»: «ми виключаємо розгляд уряду як одного кабінету, поки він очолюється тим же прем'єр-міністром ... але це визначення знаходиться в суперечності з бажанням бути паралельними щодо початку нового уряду як початку нового законодавчого органу». [2] З іншого боку, зміна прем'єр-міністрів із будь-якої іншої причини повинна бути взята до уваги на кожному етапі порівняльного політологічного аналізу урядової стабільності.

Загалом в описовому сенсі можна сказати, що кабінети можуть закінчуватись із-за наступних подій: каденційні й інші встановлені законодавством обмеження, що спричиняють проведення парламентських виборів; смерть чи хвороба прем'єр-міністрів; парламентське голосування недовіри (вотум недовіри); розлад коаліції, спричинений внутрішніми розбіжностями щодо політичного курсу; добровільна відставка кабінету; конфлікт між кабінетом міністрів і главою держави. [24]

Серед доцільних і найочевидніших одиниць урядової стабільності ми вважаємо дні, місяці або роки. Проте слід зауважити, що тут виникає проблема політологічної порівняльності. Д. Сандерс і В. Херман доводять що, виборчі терміни різних парламентів можуть корелювати. Тому якщо тривалість

уряду визначається в днях або місяцях і якщо кожні вибори автоматично приводять до нового уряду, то країна з коротшими парламентськими термінами повноважень стає критичним винятком. Тому одним із способів інтерпретації урядової стабільності пропонується вважати концепцію «урядового виживання». Це поняття засноване на «максимальному проміжку часу, в якому кабінет міністрів може залишитися при виконанні службових обов'язків». [20]

Схожа формула дослідження урядової тривалості була запропонована за моделлю спостереження частоти завершень кабінетів міністрів. Дж. Хубер припускає, що цю просту ідею потрібно включати в два кількісних індикатори замірів, які передбачають врахування чотирьох перерахованих та розглянутих вище підходів дослідження урядової стабільності: *індикатор загальної нестійкості* урядів – щорічне середнє число завершень кабінетів, які спостерігаються між виборами; *індикатор упередженої нестійкості урядів* – щорічне середнє число змін в складі уряду. [10] З цього приводу Дж. Волдендорп, Дж. Кемен та Я. Бадж наголошують, що урядова тривалість виражається в днях, місяцях і роках, а урядове виживання – це відношення між тривалістю і максимумом конституційно встановленого терміну урядових повноважень. [20]

Для пояснення норм урядового виживання, потрібно враховувати відмінності конституційних чинників урядових відставок, тому ми пропонуємо використовувати три фіктивні змінні даних. Вони засновані на обговоренні, запропонованому М. Лавером і Н. Шофілдом у праці «Багатопартійний уряд». [15] Перша змінна – це введення в посаду: вона отримує цінність, якщо встановлена необхідність формального голосування про введення в посаду. Друга змінна – урядова влада: вона отримує цінність, якщо уряд може розпускати законодавчий орган. Третя змінна – влада парламенту: вона набуває цінності, за умови, коли законодавчий орган може саморозпуститись.

Разом із цим, потрібно наголосити, що в західній політичній науці поряд з терміном «урядове виживання» (або як його аналог) використовується поняття «*індекс урядової стабільності*». «Це – обчислений у відсотках показник, який відображає яку частину від максимально можливого часу – терміну каденції парламенту згідно конституції – працював уряд».

***

Підсумовуючи, потрібно наголосити, що вибір певного конкретного способу замірів урядової стабільності залежить в основному від прикладної мети порівняльно-політологічного дослідження, адже всі вони успішно працюють і забезпечують різноманітні, залежні від різних індикаторів, показники тлумачення урядової стабільності.

***

1. Beume, Klaus. *Political Parties in Western Democracies* (New York: St Martin's Press, 1985).
2. Blondel, Jean (1968): "Party Systems and Patterns of Government in Western Democracies" in: *Canadian Journal of Political Science*, Vol. 1, No. 2 (June), p. 180-203, 190.
3. Browne, Eric, John P. Frendreis and D. W. Gleiber. *The Process of Cabinet Dissolution: An Exponential Model of Duration and Stability in Western Democracies*. *American Journal of Political Science*, 30 (1986), 628–50.
4. Browne, Eric, Dennis W. Gleiber and C. S. Mashoba. *Evaluating Conflict of Interest Theory: Western European Coalitions 1945–80*. *British Journal of Political Science*, 14 (1984), 1–32.

5. Budge, Ian, and Keman, Hans. *Parties and Democracy: Coalition Formation and Government Functioning in Twenty States*. Oxford: Oxford University Press, 1990.
6. Frogner A. (1993). The Single Party/Coalition Distinction and Cabinet Decision-Making, in: J. Blondel / F. Maller-Rommel (eds.), *Governing Together*. London: Macmillan, pp. 43-76:48.
7. Grofman, B., Roosendaal, P. V. *Modeling Cabinet Durability and Termination*. Cambridge University Press, 1997.
8. Grofman, B., Roosendaal, P. V. Toward a Theoretical Explanation of Premature Cabinet Termination with Application to Post-War Cabinets in the Netherlands. *European Journal of Political Research*, 26 (1994), 155–70.
9. Holmes, Leslie (1997): "The Democratic State or State Democracy? Problems of Post-Communist Transition", 15.11.99, 21 p.
10. Huber, J. D. (1998). "How Does Cabinet Instability Affect Political Performance? Portfolio Volatility and Health Care Cost Containment in Parliamentary Democracies", *American Political Science Review*, Vol.92, No. 3.
11. King, Gary, James E. Alt, Nancy E. Burns and Michael Laver. A Unified Model of Cabinet Dissolution in Parliamentary Democracies. *American Journal of Political Science*, 34 (1990), 846–71.
12. Klingemann, Hans-Dieter, Hofferbert, Richard, and Budge, Ian. *Parties, Policies and Democracies*. Boulder, Colo.: Westview Press, 1994.
13. Lancaster, Tony. *The Econometric Analysis of Transition Data*. New York: Cambridge University Press, 1990.
14. Lane, J., Ersson, S. *Politics and Society in Western Europe*. 1994. P.304.
15. Laver, M. and N. Schofield (1990) *Multiparty Government*, Oxford University Press.
16. Lijphart, Arndt (1984): "A Note on the Meaning of Cabinet Durability" in: *Comparative Political Studies*, Vol. 17, No. 2, p. 163-166.
17. Lijphart, Arndt. Measures of Cabinet Durability: A Conceptual and Empirical Evaluation. *Comparative Political Studies*, 17 (1984), 265–79.
18. Lupia, Arthur, and Strom, Kaare. Coalition Termination and the Strategic Timing of Parliamentary Elections. *American Political Science Review*, 89 (1995), 648–65.
19. Mueller-Rommel, Ferdinand. *Types of Cabinet Durability in Central Eastern Europe*. University of Luneburg, Germany. 2005.
20. Sanders, David / Herman, Valentin (1977): "The Stability and Survival of Governments in Western Europe" in: *Acta Politica*, Vol. 12, No. 3 (July), p. 346-377, 353.
21. Sartori, Giovanni (1994): *Comparative Constitutional Engineering. An Inquiry into Structures, Incentives and Outcomes*, Washington / New York (New York University Press), 219 p.
22. Warwick, Paul. Rising Hazards: An Underlying Dynamic of Parliamentary Government. *American Journal of Political Science*, 36 (1992), 857–76.
23. Warwick, Paul, and Easton, Steven. The Cabinet Stability Controversy: New Perspectives on a Classic Problem. *American Journal of Political Science*, 36 (1992), 122–46.
24. Woldendorp, J., H. Keman and I. Budge (1993) "Political Data 1945-1990. Party Government in 20 Democracies", *European Journal of Political Research*, 24, 1-119 and "Party Government in 20 Democracies: an update (1990-1995), *European Journal of Political Research*, 33, 1998.
25. Zorn, Christopher, and Steven R. Van Winkle. *An Independent Competing Risks Model of Supreme Court Tenure*. Atlanta, Georgia, 1994.
26. Романюк А.С. Порівняльний аналіз політичних інститутів країн Західної Європи: Монографія. – Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2007. – 391с, 228.